

Sygn. akt III UK 362/18

POSTANOWIENIE

Dnia 11 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania K. R.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O.

o ustalenie ustawodawstwa właściwego,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 11 września 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 13 marca 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 13 marca 2018 r. oddalił apelację ubezpieczonej wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 25 lipca 2017 r., oddalającego odwołanie K. R. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 marca 2017 r., stwierdzającej, że w okresie od 4 maja 2016 r., w związku z zatrudnieniem w przedsiębiorstwie mającym siedzibę w Słowacji – M. s.r.o. – ustawodawstwem właściwym dla wnioskodawczynie w zakresie ubezpieczeń społecznych jest ustawodawstwo polskie.

Ubezpieczona wywiodła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w związku z art. 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z

dnia 16 września 2009 r. dotyczącym wykonywania rozporządzenia nr 883/2004 oraz art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia nr 987/2009 w związku z art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, a także na podstawie naruszenia prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. i art. 477¹¹ § 2 k.p.c.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego i poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania i o zasądzenie od tego organu kosztów postępowania.

W skardze kasacyjnej znajduje się wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania z uwagi na to, że zachodzi nieważność postępowania oraz skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

W skardze kasacyjnej złożonej przez ubezpieczoną znajduje się wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania z uwagi, między innymi, na nieważność postępowania.

Skarga kasacyjna jest środkiem odwoławczym od orzeczeń sądu drugiej instancji (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Oznacza to, że kontrola kasacyjna dokonywana przez Sąd Najwyższy obejmuje stosowanie prawa - procesowego i materialnego - przez sąd drugiej instancji, jeśli zaś chodzi o naruszenia prawa popełnione przez sąd pierwszej instancji, to mogą one być wytykane w apelacji. Tej zasady - będącej

pochoďną trójinstancyjnego systemu odwoławczego - nie zmienia fakt, że niektóre z uchybień popełnianych przez sądy, a mianowicie te, które w myśl art. 379 k.p.c. powodują nieważność postępowania, są brane przez sąd odwoławczy pod rozwałę z urzędu. Także bowiem w tym wypadku kontroli odwoławczej podlega - odpowiednio - w postępowaniu kasacyjnym postępowanie przed sądem drugiej instancji, a w postępowaniu apelacyjnym - postępowanie przed sądem pierwszej instancji.

Wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może zatem uzasadniać zarzut nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji, albowiem Sąd Najwyższy - rozpatrując skargę kasacyjną, nie jest władny w ramach bezpośredniej kontroli instancyjnej badać ważności (nieważności) postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Badanie takie - mające jednak charakter pośredni - jest natomiast możliwe w sytuacji, gdy skarżący w ramach drugiej podstawy kasacyjnej zarzuca sądowi drugiej instancji naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji. W takiej jednak sytuacji wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie powinien się odwoływać do treści art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c., czyli nieważności postępowania, tak jak to czyni skarżący w niniejszej sprawie, lecz opierać o przesłankę wymienioną w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., czyli oczywistą zasadność skargi w tym zakresie, z uwzględnieniem że powołanie się na tę przesłankę zobowiązuje skarżącego do przedstawienia wywodu prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Pomijając samą treść wniosku o przyjęcie w niniejszej sprawie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazującą na nieważność postępowania, również odniesienie się do oczywistej zasadności skargi kasacyjnej nie może przekonać o potrzebie jej przyjęcia do rozpoznania. Sąd drugiej instancji nie miał bowiem żadnych podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania

przed Sądem pierwszej instancji w związku z niewezwaniem do udziału w sprawie pracodawcy słowackiego. W judykaturze utrwalony jest pogląd, że w sprawie o ustalenie właściwego ustawodawstwa, wynikającej z aspektu marginalnego charakteru pracy za granicą, Sąd nie jest zobligowany do zawiadamiania na podstawie art. 477¹¹ § 2 k.p.c. jako zainteresowanego zagranicznego pracodawcy. Wynik toczącej się sprawy nie dotyczy bowiem bezpośrednio praw i obowiązków zagranicznego pracodawcy. Ocena, czy praca wykonywana w jednym z państw unijnych miała charakter marginalny, należy do kompetencji dwu (lub więcej) właściwych instytucji ubezpieczeniowych, które powinny dojść do konsensu w takiej sprawie, także osiągniętego w drodze koncyliacji. Podobne stanowisko zostało wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2016 r., w sprawie II UK 297/15 (LEX nr 2120892). Argumentowano w nim, że zainteresowanym w rozumieniu art. 477¹¹ § 2 k.p.c. jest podmiot, którego praw i obowiązków bezpośrednio dotyczyć może wynik toczącej się sprawy. Nie chodzi o zainteresowanie w sensie potocznym ani o automatyczne przypisywanie drugiej stronie kwestionowanej umowy tego przymiotu. Pracodawca zatrudniający ubezpieczonego za granicą nie jest zainteresowanym w sprawie z odwołania ubezpieczonego przeciwko organowi rentowemu o wydanie zaświadczenia o podleganiu ubezpieczeniom społecznym, przy czym powyższego nie zmienia sytuacja, w której kwestionowana jest ważność umowy przez niego zawartej (por. również wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04, OSNP 2006 nr 1-2, poz. 28 i 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375).

Nie ma też podstaw do stwierdzenia, że skarga jest oczywiście uzasadniona z tego względu, że „nie ma jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy”, co miało świadczyć o naruszeniu wskazanych w podstawach skargi przepisów prawa materialnego.

Z art. 2 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego wynika, że właściwe instytucje niezwłocznie dostarczają lub wymieniają między sobą wszystkie dane niezbędne dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. Przekazywanie tych danych między państwami członkowskimi odbywa się bezpośrednio pomiędzy samymi instytucjami lub za

pośrednictwem instytucji łącznikowych. Powyższy przepis określa ogólne zasady współpracy administracyjnej właściwych instytucji w zakresie wymiany lub przekazywania danych niezbędnych dla określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. Nie ma wątpliwości, że organ rentowy i właściwa instytucja ubezpieczeniowa w Słowacji przekazały między sobą informacje niezbędne do określenia ustawodawstwa właściwego dla skarżącej, bowiem ZUS pismem z 19 sierpnia 2016 r. zwrócił się do Socialnej Poistovnej o potwierdzenie objęcia wnioskodawczyni słowackim systemem zabezpieczenia społecznego z tytułu zatrudnienia w firmie M. s.r.o., a także o zweryfikowanie dokumentów dołączonych przez wnioskodawczynię i ustalenie, czy faktycznie wykonywała pracę w przedmiotowej firmie i czy praca ta nie miała charakteru marginalnego. W odpowiedzi Socialna Poistovna pismem z 13 września 2016 r. poinformowała, że pracownicy spółki M. faktycznie wykonują pracę na terenie Słowacji. K. R. wykonuje pracę na rzecz tej firmy przez 10 godzin miesięcznie z wynagrodzeniem 40 euro miesięcznie, co wskazuje na marginalny charakter tej pracy. Organ rentowy pismem z 30 listopada 2016 r. poinformował wnioskodawczynię i słowacką instytucję ubezpieczeniową o ustaleniu dla K. R. jako właściwego polskiego ustawodawstwa od 4 maja 2016 r. Słowacki organ ubezpieczeniowy nie wniósł zastrzeżeń do takiego ustalenia.

Dla osób wykonujących pracę najemną i pracę na własny rachunek przy wyborze jednego z dwóch ustawodawstw z zakresu zabezpieczenia społecznego kluczową jest zasada koordynacji określona w art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego. Zgodnie z tym przepisem osoba, która normalnie wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych Państwach Członkowskich podlega ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, w którym wykonuje swą pracę najemną, z tym że praca o charakterze marginalnym nie będzie brana pod uwagę do celów określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa na mocy art. 13 rozporządzenia podstawowego (art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego). W celu zastosowania tej zasady regulacje unijne określają procedurę postępowania wyznaczonych instytucji ubezpieczeniowych zainteresowanych państw członkowskich. Procedurę tę określa art. 16 rozporządzenia wykonawczego. W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że „ustawodawca unijny” nie nadał

procedurze tej jakiejś szczególnej instytucjonalnej formy. Wyznaczone zakresem art. 16 ust. 4 rozporządzenia wykonawczego obowiązki instytucji właściwej miejsca świadczenia pracy sprowadzają się do udzielenia (także z własnej inicjatywy) stosownych wyjaśnień i przedstawienia swojego stanowiska (opinii) odnośnie do ustawodawstwa właściwego i ani przepisy rozporządzenia wykonawczego, ani decyzja Nr [...] Komisji Administracyjnej nie stawiają w tym zakresie żadnych wymagań formalnych, w szczególności nie wymaga się wydania przez instytucję właściwą miejsca wykonywania pracy najemnej formalnej decyzji w indywidualnej sprawie. Opinia ta może zatem przybrać postać pisma (informacji), stąd dla oceny, czy przedstawione w nim stanowisko ma zastosowanie do indywidualnej sytuacji zainteresowanego występującego z wnioskiem o ustalenie ustawodawstwa, ważna jest jego treść. Jeśli w informacji podaje się, że praca polskiego przedsiębiorcy na terenie Słowacji na podstawie umowy o pracę ma charakter marginalny, z czym zgadza się polski organ ubezpieczeniowy, to jest to równoznaczne z wyrażeniem stanowiska odnośnie do braku tytułu do podlegania ubezpieczeniu społecznemu w Słowacji tego pracownika, a w konsekwencji stanowiska o braku konkurencji tytułów ubezpieczenia w rozumieniu art. 11 ust. 1 rozporządzenia podstawowego. W takiej sytuacji Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wydając decyzję o ustaleniu ustawodawstwa polskiego, nie dokonuje nieuprawnionej, „samodzielnej” oceny stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia zainteresowanego w Słowacji, ale jedynie uwzględnia stanowisko strony słowackiej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2016 r., I UZ 14/16, LEX nr 2153430).

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w związku z naruszeniem przepisów prawa materialnego, w szczególności zaś art. 16 rozporządzenia wykonawczego.

Mając to na uwadze, Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

